

Meerjarengedouwplan

Naar een strategisch gebouwbeheer

In deze reeks verschijnen ook:

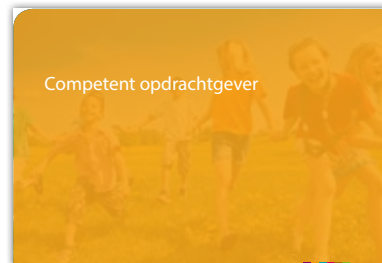
'Wetwijziging Buitenonderhoud'

Wat wijzigt er in de wetgeving rondom het (buiten)onderhoud van schoolgebouwen?

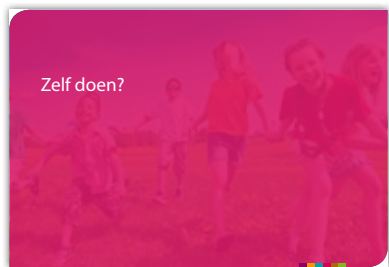
'Zorgvuldige overdracht'

Hoe kunnen onderwijs en gemeenten samen het gesprek aan gaan?

'Competent opdrachtgever'

Welke vaardigheden worden van de huisvestingsverantwoordelijke gevraagd?

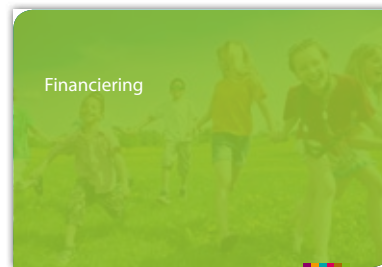
'Zelf doen?'

Wilt u alles in eigen hand houden, of samenwerking opzoeken met anderen?

'Renovatie'

Hoe geven gemeenten en onderwijs samen invulling aan renovatie?

'Financiering'

Welke financieringsvormen zijn mogelijk voor onderwijshuisvesting?

Beste huisvestingsprofessional,

Deze brochure geeft schoolbesturen en gemeenten inzicht in het belang van meerjarengedebouwplanning. De wetswijziging rondom onderwijshuisvesting geeft schoolbesturen de volledige verantwoordelijkheid wat onderhoud en aanpassing van gebouwen betreft. Dat vraagt om een proactieve benadering van huisvestingsvragen op basis van inzicht in gebouwaspecten, kwaliteitsaspecten, investeringsmogelijkheden en andere ontwikkelingen die de huisvesting raken. Een meerjarengedebouwplan voorziet hierin.

Het Kenniscentrum Ruimte voor Onderwijs en Kinderopvang (Ruimte-OK) heeft deze brochure samengesteld, samen met de PO-Raad en de VNG. Dit is de derde brochure in een reeks van in totaal zeven, die onderdeel uitmaken van de voorlichting omtrent deze wetswijziging.

Ruimte-OK verzorgt dit landelijke voorlichtingstraject in opdracht van het Ministerie van OCW en in samenwerking met

de PO-Raad en de VNG. Het voorziet in een reeks brochures, bijeenkomsten, presentaties en een helpdesk met als doel schoolbesturen en gemeenten goed voor te bereiden op de gewijzigde taak- en budgetverdeling.

Afhankelijk van de ontwikkelingen zal deze brochure worden geactualiseerd. Ze wordt digitaal beschikbaar gesteld en is te vinden op: www.overhevelingbuitenonderhoud.nl. Een gedrukte versie van deze brochure is beschikbaar voor deelnemers aan de regiobijeenkomsten van Ruimte-OK omtrent de wetswijziging.

Hartelijke groet,
Team Ruimte-OK

1. Vooraf

Wat is het?

Deze brochure geeft inzicht in het belang en de functies van een meerjarengedebouwplan (MGP). Voor meer informatie over de wetswijziging, is het aan te raden terug te grijpen naar de brochure '[Wetswijziging Buitenonderhoud](#)'.

Voor wie is het bedoeld?

Deze brochure is in de eerste plaats geschreven voor schoolbesturen in het primair onderwijs. Zij zijn immers vanaf 1 januari 2015 integraal verantwoordelijk voor het totale onderhoud en de aanpassing van het schoolgebouw. Tevens vormt de brochure een bron van informatie voor medewerkers bij gemeenten die zich bezighouden met onderwijshuisvesting.

Waarvoor en hoe te gebruiken?

Deze brochure helpt bij het inhoud geven aan een meerjarengedebouwplan. Het meerjarengedebouwplan onderscheidt zich van het meer gebruikelijke meerjarenonderhoudsplan

dat zich vaak beperkt tot een planning van onderhoudsactiviteiten, zonder de samenhang met bijvoorbeeld de benodigde capaciteitsontwikkeling of verwachtingen ten aanzien van kwaliteit mee te nemen. Het meerjarengedebouwplan helpt bij het gericht investeren in de totale onderwijshuisvesting en afgewogen keuzes daarbinnen. Het kan de basis vormen voor toekomstig beleid en lokaal overleg met de gemeenten. Deze brochure sluit af met een stappenplan voor het vastleggen van de uitgangspunten, doelen en eisen waaraan een MGP zou kunnen voldoen.

Welke ondersteuning kan ik verwachten?

Alle informatie over het voorlichtingstraject loopt via de website www.overhevelingbuitenonderhoud.nl. Daar kunt u [brochures](#) downloaden, zich aanmelden voor de [nieuwsbrief](#) en nieuwsflits, kennisitems vinden in de online [kennisbank](#), zich aanmelden voor de [regiobijeenkomsten](#) en vragen stellen via de online [helpdesk](#).

2. Gevolgen wetswijziging buitenonderhoud

De overheveling van het buitenonderhoud heeft gevolgen voor het meerjarenonderhoudsplan (MOP) van de scholen: het betreft straks immers het totale onderhoud. Maar het gaat verder: door de toenemende verantwoordelijkheid van schoolbesturen is de vraag relevant wat de nieuwe verhouding tussen schoolbesturen en gemeente wordt. Hoe verhoudt de zorgplicht van de gemeente zich tot de onderhoudsplicht van de schoolbesturen?

Het MOP tot 2015

Een meerjarenonderhoudsplan is een meerjarenplanning voor het te verwachten onderhoud van het schoolgebouw. Hierbij wordt meestal 40 tot 50 jaar vooruit gewerkt waarvan de eerste 10 jaar gedetailleerd en de volgende jaren globaal (in blokken van 5 jaar).

Het plan bestaat normaliter uit een opsomming van alle bouw- en installatiedelen die onderhoud vergen, uiteengezet op een tijdlijn. Op die manier kan een schoolbestuur redelijk nagaan wat het onderhoud per jaar zal kosten en hoeveel

budget daarvoor dient te worden gereserveerd. Een MOP is een planningsdocument. Het geeft een indicatie van wat de te verwachten kosten zijn bij regulier onderhoud. Besluiten over uitvoering liggen bij het bestuur. Het is verstandig om gepland onderhoud kritisch te benaderen: is op dit moment dat onderhoud noodzakelijk en past dit nog binnen de toekomstverwachting ten aanzien van het gebouw?

Tot 2015 is het MOP een adequaat instrument voor het schoolbestuur en de gemeente om samen in kaart te brengen wat er onder ieders financiële verantwoordelijkheid valt. Samen met de zogenaamde 'kruisjeslijst' dient het als basis voor de jaarlijkse aanvragen van het schoolbestuur voor onderhoudsvoorzieningen. Het MOP vormt tot op heden een belangrijke bouwsteen voor het door gemeenten opgestelde 'Integraal Huisvestingsplan' (IHP). Op basis van de meerjarenonderhoudsplannen van de scholen weet de gemeente wat ze aan onderhoudsvragen kan verwachten en welke mid-

delen daar de komende jaren voor nodig zijn.

Van MOP naar MGP

De overheveling van het budget voor het buitenonderhoud en de aanpassing van schoolgebouwen per 1 januari 2015 geeft het schoolbestuur meer (financiële) verantwoordelijkheid voor de huisvesting. Bovendien kan het bestuur, wanneer het gebouw weer overgaat naar de gemeente, als gevolg van haar 'onderhoudsplicht' ook aangesproken worden op de kwaliteit ervan. De gemeente behoudt haar zorgplicht voor de bekostiging van nieuwbouw en uitbreiding (zie ook [brochure 'Wetswijziging Buitenonderhoud'](#)). Schoolbesturen en gemeenten behouden dus een gedeelde verantwoordelijkheid voor onderwijshuisvesting. Het blijft daarom belangrijk dat zij met elkaar blijven overleggen. Dat wordt onderstreept door de volgende argumenten:

- Keuzes rondom onderhoud en aanpassing hangen samen met (ook gemeentelijke) beleidsvraagstukken als krimp, beperking van leegstand, kinderopvang, peuterspeelzaalwerk, de onderwijskundige visie, jeugdbeleid, enzovoort.

- De onderwerpen renovatie en nieuwbouw zullen in het overleg tussen schoolbesturen en gemeenten aan de orde moeten komen. Over renovatie is in de wet niets geregeld. De staatssecretaris gaat ervan uit dat gemeente en schoolbestuur daar samen uit komen.

Een stappenplan en modelagenda voor het instandhouden of juist activeren van wederzijds lokaal overleg zijn opgenomen in de [brochure 'Zorgvuldige Overdracht'](#).

De basis voor effectief overleg is inzicht: dit betekent het verkrijgen van een exact beeld bij het schoolbestuur van de algehele staat van onderhoud, exploitatie en energieverbruik, de (gewenste) kwaliteit en investeringsmogelijkheden, mede in relatie tot de eerdergenoemde beleidsvraagstukken. Omdat dit verder gaat dan alleen het meerjaren onderhoudsplan (MOP) wordt in deze brochure het begrip meerjarengebouwplan (MGP) geïntroduceerd en uitgewerkt. Het MGP is feitelijk het MOP, uitgebreid met een aantal gebouwaspecten op grond waarvan het bestuur besluiten over de onderwijshuisvesting kan nemen die onder haar verantwoordelijkheid valt.

3. MGP als basis voor toekomstig beleid

Het schoolbestuur kan straks niet meer volstaan met een meerjarenonderhoudsplan (MOP) alleen. Er zijn naast het onderhoud immers meer factoren die de beleidskeuzes rondom onderwijs-huisvesting beïnvloeden. In het meerjarengedebouwplan (MGP) kunnen zowel het onderhoudsplan als deze factoren een plek krijgen.

Onderdelen MGP

Het meerjarengedebouwplan (MGP) bestaat uit een aantal onderdelen die op zichzelf niet nieuw zijn, maar in het MGP bij elkaar gebracht worden. Op basis hiervan kunnen besturen goed voorbereid besluiten nemen met betrekking tot de onderwijshuisvesting. De volgende onderdelen passen binnen het MGP:

- Een meerjarenonderhoudsplan (MOP) waarin zowel het gerealiseerde onderhoud van de afgelopen jaren als de onderhoudsplanning en -kosten voor de komende jaren een plek hebben.

- Een planning van uit te voeren periodieke inspecties.
- Een overzicht van de gebouwkwaliteit op basis van fysieke kenmerken en de bevindingen van gebruikers.
- Een meerjareninvesteringsplan (MIP) waarin de geplande investeringen voor aanpassing van het gebouw voor de komende jaren een plek heeft.
- Een financieel overzicht met daarin de exploitatielasten en inkomsten (lumpsum en medegebruik), onderbouwd met leerlingenprognoses en de benutting van de beschikbare vierkante meters.

Het MGP ondersteunt hiermee het schoolbestuur bij het nemen van lange termijn beslissingen over de ontwikkeling, organisatie en financiering van het schoolgebouw, ofwel: het huisvestingsbeleid in brede zin. Het MGP biedt inzicht in:

- De onderhoudsstaat van het gebouw en de cyclus waarin bouw- en installatiedelen onderhouden of vervangen moeten worden. Schoolbesturen sturen op deze gege-

vens waardoor ze weten wanneer ze welke acties moeten nemen en wat de daarvan verwachte kosten zijn.

- Het kwaliteitsniveau van het gebouw. Dit speelt een belangrijke rol in de beslissing om te investeren in het gebouw. Bijvoorbeeld binnenmilieu, de functionaliteit (zoals aansluiting op de onderwijsvisie), of de beleving (zoals uitstraling van en sfeer in het gebouw), of om te besparen op energie-, schoonmaak- of onderhoudskosten.

Nadere toelichting op te verzamelen informatie

Uitgaven in het verleden

De eerdere uitgaven aan onderhoud en aanpassingen geven een beeld van wat de financiële lasten van de huisvesting tot nog toe gemiddeld zijn geweest. Dit biedt een eerste indicatie waarmee de verwachtingen voor de komende jaren kunnen worden geformuleerd. Om deze gegevens in het MGP inzichtelijk te maken, kan het bestaande MOP gebruikt worden.

MOP

Het huidige MOP wordt samen met de overige gegevens geïntegreerd in het MGP. Hiertoe heeft het schoolbestuur informatie nodig over:

- De staat van het onderhoud. Voor de inspectie hiervan kan bijvoorbeeld een conditiemeting (van bouw- en installatiedelen) volgens de NEN 2767-1 worden uitgevoerd.
- De onderhoudskosten.

Op pagina 10 in deze brochure staan de aandachtspunten voor een goed meerjarenonderhoudsplan nader uitgewerkt.

MIP

Naast gegevens over het te verwachten onderhoud en de kosten daarvan, dienen ook toekomstige investeringen in kaart gebracht te worden. Het schoolbestuur stelt hiertoe een meerjareninvesteringsplan (MIP) op aan de hand van de eigen kwaliteitsambities ten aanzien van het gebouw. Eventuele afspraken tussen het schoolbestuur en de gemeente over renovatie kunnen het investeringsplan tevens beïnvloe-

den. Uiteraard beschikt het bestuur over een MIP in brede zin, maar het onderdeel dat betrekking heeft op huisvesting zou met de aanduiding 'investering' een plek kunnen krijgen in het MGP.

Kwaliteit

Om de juiste beslissingen te kunnen nemen ten aanzien van onderhoud en investeringen is tevens inzicht in de huidige kwaliteit van het gebouw van belang. Hierbij spelen zowel fysieke als belevingscomponenten een rol. Om hierover informatie te verkrijgen kan het schoolbestuur meerdere instrumenten hanteren:

- Een conditiemeting van bouw- en installatiedelen (NEN2767).
- Het [Kwaliteitskader Huisvesting - Basisonderwijs](#): een reeks eenduidige, herkenbare en praktisch toepasbare prestatiecriteria ten aanzien van de beleving, het gebruik en de techniek van het gebouw. Het kan ingezet worden als basis voor lokaal overleg tussen de school en gemeente, als hulpmiddel bij het opstellen van een Programma van

Eisen of als meetlat voor een snelle kwaliteitscheck van een gebouw (samen met, of als alternatief voor, de conditiemeting).

- De [Gebruikersevaluatie](#): aanvullend op de conditiemeting en het Kwaliteitskader. Dit instrument brengt specifiek de kwaliteitsbeleving van de gebruikers van het gebouw in kaart. Dit instrument is tegen betaling verkrijgbaar bij Ruimte-OK.
- De vierjaarlijkse RI&E (risico-inventarisatie en -evaluatie).

Exploitatie en gebruik

Ook inzicht in de exploitatielasten is gewenst. De verhouding tussen inkomsten en uitgaven met betrekking tot de huisvesting en de achtergronden hiervan spelen een belangrijke rol in de te maken afwegingen. Hiervoor heeft het schoolbestuur (periodiek) informatie nodig over:

- (Het verloop van) het verbruik van gas, elektriciteit en water.
- (Het verloop van) de onderhoudskosten en schoonmaakkosten.

- De meerjaren leerlingenprognose. Dit als basis voor de geraamde inkomsten vanuit de lumpsum. Met in achtneming van de gemaakte keuzes ten aanzien van het deel van de lumpsum dat voor huisvesting kan worden aangewend, plus de inkomsten uit medegebruik, kan het totale budget voor huisvesting in kaart gebracht worden.
- Het aantal vierkante meters huisvesting dat in gebruik is, afgezet tegen het aantal waarvoor inkomsten wordt ontvangen (lumpsum of medegebruik).
- Het (te verwachten) aantal vierkante meters leegstand. Hiervoor wordt geen bekostiging ontvangen, maar leidt toch tot onderhoudskosten.

Aandachtspunten voor het MOP

De volgende aandachtspunten ten aanzien van het meerjarenonderhoudsplan zijn het vermelden waard:

- Na de inspectie van het onderhoud kunnen op basis van het opgedane inzicht herstelmaatregelen worden bepaald en opgenomen in het MOP.
- Het is te adviseren om een inspectiecyclus van ongeveer vier jaar aan te houden waarbij het MOP telkens wordt geactualiseerd.
- Welke herstelmaatregelen worden genomen is een beleidskeuze op basis van risicobepaling. Wat is bijvoorbeeld het effect van onderhoudsuitstel op de veiligheid/gezondheid, gevolgschade, toenemende klachtenonderhoud, de beleving, of het gebruik als primaire onderwijsfunctie?
- Het schoolbestuur kan besluiten de conditiemeting, of het volledige MOP, door een externe partij op te laten stellen. In dat geval dient het schoolbestuur de gewenste output vooraf goed te formuleren en vast te leggen.
- Voor een vertaalslag van onderhoudsactiviteiten naar onderhoudskosten dient het MOP ook te beschikken over een database met realistische prijzen. Deze dienen jaarlijks geïndexeerd worden. Er zijn diverse aanbieders van softwarepakketten voor conditiemetingen en het opstellen van MOP's waarin dit geïntegreerd is, maar deze kengetallen zijn ook afzonderlijk verkrijgbaar.
- Naast herstelmaatregelen dient het MOP inzicht te verschaffen in het reguliere onderhoud. Het gaat hierbij om

de hoofdlijnen. Het is zelfs af te raden om voor het reguliere onderhoud een zeer gedetailleerd MOP op te stellen waarin elk lampje en iedere ventilator apart zijn opgenomen. Zinvoller is het om bijvoorbeeld voor onderhoud naar aanleiding van (onvoorziene) klachten een jaarlijks budget vast te stellen.

- Een goede indeling van het MOP is van belang, met een duidelijke plaats voor de diverse bouw- en installatiedelen. Er zijn twee basismodellen die hierin voorzien: het NL-SfB –model en het STABU-model. Het verschil is dat het model van NL-SfB is ontwikkeld door architecten en dat van STABU door aannemers. Waar een architect een gebouw in elementen (blokken) verdeelt, gaat de aannemer uit van werksoorten om een bouw(werk) samen te stellen. De NEN 2767 hanteert overigens het NL-SfB-model. Beide uitgangspunten kunnen als basis voor het MOP dienen, afhankelijk van de voorkeur van het schoolbestuur.
- Het is aan te bevelen in het MGP ook op te nemen welke periodieke controles er plaats dienen te vinden voor veiligheidsmiddelen (brand/blus/alarm), daken, e-installaties

en w-installaties. Dit kan een onderdeel van het MOP zijn, maar zou ook als separaat hoofdstuk opgenomen kunnen worden.

Tip:

In principe kunnen een MOP en een MIP in één overzicht gegenereerd worden, als maar duidelijk is dat er onderscheid bestaat. Een MGP moet worden geactualiseerd en heeft een cyclus van vier jaar. Het sluit daarbij aan bij de vierjarenplancyclus van de scholen. Het onderwijskundig plan vormt de basis voor het beleid rond huisvesting.

Geen verplichting

Wordt het allemaal niet wat moeilijk en zwaar met het verzamelen van al die gegevens? Is een MGP verplicht?

Nee, er zijn geen verplichtingen op dit punt. We wijzen echter wel op de urgentie voor besturen om goed beslagen ten ijs te komen als het gaat om besluiten op het gebied van huisvesting. Meer financiële verantwoordelijkheid betekent ook meer urgentie om goed en verantwoord grip te kunnen

houden op de uitgaven.

Daar komt bij dat de gegevens die genoemd worden feitelijk geen van alle nieuw zijn. Zij worden in deze opzet met name anders geordend of in een ander verband samengebracht dan vaak gebruikelijk is. Het schoolbestuur kan deze punten hanteren als een afwegingskader.

4. MGP als basis voor lokaal overleg

Het MGP is niet alleen van belang voor het schoolbestuur bij het vervullen van de onderhoudsplicht. Het helpt ook bij de afstemming met de gemeente en andere schoolbesturen. De verhouding tussen de gemeente en het schoolbestuur verandert op zich niet, er zal wel afstemming nodig blijven. Het is belangrijk dat schoolbesturen daarbij een goed inzicht hebben in hun gebouw(en) en dit met de gemeente kunnen delen.

Overleg over kwaliteit

Op basis van de verzamelde informatie over de gebouwen kan elk schoolbestuur in principe zelfstandig beleidsmatige keuzes maken. Over onderhoud, maar ook over de aanpassing van het gebouw. Bijvoorbeeld als blijkt dat deze niet voldoet aan de gewenste kwaliteit.

In de wetswijziging is niet bepaald dat er enige overdracht van (gereserveerde) middelen voor onderwijshuisvesting van de gemeente naar het schoolbesturen plaats vindt. Ook

wordt er geen 'nulmeting' van de gebouwconditie voorgeschreven. Zowel het schoolbestuur als de gemeente kunnen dan ook niets claimen ten opzichte van elkaar. Echter, dit sluit overleg over de gebouwkwaliteit geenszins uit. Daarbij kan ook gedacht worden aan gezamenlijke afstemming met betrekking tot duurzaamheid van onderwijsgebouwen.

Overleg over renovatie versus (ver)nieuwbouw

Vanuit haar zorgplicht zal de gemeente overzicht moeten houden van het totaal aan onderwijshuisvesting binnen de gemeente. Wanneer renovatie of nieuwbouw aan de orde is, speelt de huidige kwaliteit en staat van onderhoud een belangrijke rol. Over renovatie zegt de wet niets, dus daar moeten de gemeente en het schoolbestuur lokaal over in gesprek. Welke huisvesting is waar nodig, voor hoelang en van welke kwaliteit? Welke voorzieningen passen daarbij? Hoe gaan we om met leegstand? Welke gezamenlijke afwegingen zijn te maken bij eventuele vragen rond renovatie of nieuw-

bouw van bestaande scholen? De beantwoording van dit soort vragen heeft alles te maken met de strategische keuzes die het schoolbestuur en de gemeente moeten maken over de toekomstige onderwijshuisvesting. Ook daarvoor is het MGP nodig: deels als basis voor bepaling van de uitgangspunten, deels als uitwerking van overeengekomen afspraken op dit terrein.

Inzicht in onderhoudsstaat

Het is voor het schoolbestuur niet verplicht om de gemeente inzicht te verschaffen in de onderhoudsstaat van het schoolgebouw. Toch kan het verstandig zijn om afspraken hierover te maken, bijvoorbeeld in afwegingen omtrent renovatie en nieuwbouw. Door het MGP hierbij in te zetten kunnen de actuele onderhoudsstaat, het geplande onderhoud en alle andere factoren in het MGP meegenomen worden in de besluitvorming.

Overleg over toekomstige uitgangspunten

Er is momenteel nog veel discussie gaande over de vraag op

welke wijze huisvesting in de toekomst het beste te benaderen is. Is volledige doordecentralisatie de toekomst? Of is het beter huisvestingscoöperaties op te zetten waar zowel schoolbesturen als gemeente aan deelnemen? Er zijn al voorbeelden van volledige doordecentralisatie en ook op het gebied van samenwerkingsvormen wordt hier en daar geëxperimenteerd. En er zijn natuurlijk meer scenario's mogelijk. Uiteindelijk komen deze vragen op alle schoolbesturen en gemeenten af.

Overleg over teruggave gebouw

Als een school ophoudt te bestaan, wordt het gebouw weer aan de gemeente overgedragen. Het is raadzaam om op voorhand afspraken te maken in welke staat het schoolbestuur de school in dat geval achter dient te laten.

Van IHP naar SHP: samen strategische keuzes maken

Tot nu toe hanteerden de meeste gemeenten voor hun zorgplicht het Integraal Huisvestingsplan (IHP). Het IHP is een vastgoedplan dat vooral ingaat op de staat van (onderwijs)

gebouwen en wat de gemeente op dat punt de komende jaren moet investeren. In veel gevallen in de vorm van een MOP voor alle schoolbesturen en gemeente samen. Omdat de onderhoudsplicht volledig bij schoolbesturen ligt, vervalt dit onderdeel uiteraard. Een IHP blijft echter noodzakelijk. Net als de opwaardering van het MOP naar MGP, is het raadzaam het Strategisch Huisvestingsplan (SHP) te beschouwen als een opwaardering van het IHP.

Het SHP is een integraal plan van de gemeente samen met schoolbesturen, waarin is aangegeven welke toekomstige huisvestingsbehoeften er bestaan. Het is het resultaat van overleg over relevante lokale ontwikkelingen zoals onder meer de leerlingengroei of -afname, stadsplanning en de al dan niet gewenste koppeling van andere voorzieningen aan onderwijs. In het SHP wordt uitgewerkt welke consequenties schoolbesturen en gemeente koppelen aan deze ontwikkelingen en welke keuzes ze vervolgens maken voor de onderwijshuisvesting. Hierbij zou aan de orde kunnen komen of er sprake zou moeten zijn van renovatie, nieuwbouw of

upgrading en wat voor gevolgen dat heeft voor de individuele scholen. Maar ook of dit het blijven onderhouden en aanpassen van schoolgebouwen betekent, of juist de keuze om alleen het hoogstnoodzakelijke nog te doen vanwege het op korte termijn vervallen van de onderwijsfunctie. Lokaal zijn hier uiteraard nog tal van aanvullingen op mogelijk. Dit alles heeft gevolgen voor de onderlinge afstemming over de financiële bijdrage aan de huisvesting door zowel schoolbesturen als gemeente.

Bezoekadres

Ruimte-OK
Beukenlaan 42
5651 CD Eindhoven

Contact

Telefoon (040) 2329740

Fax (040) 2443298

Info@ruimte-ok.nl

www.ruimte-ok.nl

Deze brochure is in opdracht van het Ministerie van OCW uitgegeven
door Ruimte-OK in samenwerking met de PO-Raad en de VNG.

De digitale versie van de brochure is beschikbaar op:

www.overhevelingbuitenonderhoud.nl

Versie 1.0 © 2014